

ارزیابی موسیقی هند باستان در دوران پیش از میلاد

محمدرضا طاهرخانی

دانشمند، مخترع، موسیقیدان، تئوریسین، پژوهشگر

Taherkhani.mohamadreza@gmail.com

زهرا طاهرخانی

دانشجوی کارشناسی ارشد برنامه ریزی آموزشی دانشگاه آزاد واحد تهران شمال

Taherkhani.zahraa@gmail.com

سمیرا طاهرخانی

پژوهشگر، عکاس

Samiraa.taherkhani@gmail.com

چکیده

وقتی که صحبت از دوران هند باستان در پیش از میلاد می شود عموماً ممکن است ذهنیت ای نه چندان مثبت بین همگان قالب شود. ذهنیتی که هر کس به تناسب آگاهی خود، آن مردمان را تا حدودی محکوم به هر نوع نفسانیت طلبی، خرافات، جهل و... می کند. اگرچه متأسفانه ممکن است بخش زیادی از این ذهنیت ها صحیح باشند اما حقایق فراتر و مثبت تر از این موارد می باشد. هندی های باستان در کنار این موارد مردمان متمدنی نیز بوده اند، و دست آوردهای مناسبی نیز داشته اند که در پژوهش حاضر به دستاوردهای آنها در زمینه موسیقی به تفصیل خواهیم پرداخت و در ادامه خواهیم دید آنها تا چه میزان مردمان متفکر و متمدنی بوده اند. در این راستا به بررسی اولین نشانه های موسیقی در هند باستان، اعتقادات مذهبی- هنری آنها در زمینه موسیقی، و بررسی علمی انواع موسیقی رایج آن دوران ها و سیر تکامل آنها تا پیش از میلاد، پرداخته خواهد شد. در نهایت ملاحظه خواهد شد که هندی ها در دوران باستان تا چه میزان به موسیقی بها می داده اند و با دقت خود آن را اعتلا بخشیدند و در کنار حفظ اصالت موسیقی خود، از تجربیات دیگر تمدن ها چگونه در راستای اعتلای موسیقی شان بهره گرفتند.

واژگان کلیدی: موسیقی، هند، باستان، تاریخ، ودا.

اولین همایش بین‌المللی و سومین همایش ملی پژوهش‌های مدیریت و علوم انسانی

۱۳ اردیبهشت ۹۶ - دانشگاه تهران

مقدمه

برای ورود به هند غیر از راه دریایی، یک معبر آسان در شمال غربی این سرزمین به نام "ننگه خیبر" وجود دارد. از شش هزار سال پیش، اقوام گوناگون و متعددی به صورت متوالی از این معبر وارد شبه قاره شده و هر یک از آنها هم به محض ورود، بر آن می‌شدند که ساکنان قبلی را به سمت جنوب برانند و جایشان را خود اشغال کنند. این شرایط به عنوان علل ریشه‌ای، موجب پیدایش تنوع و تعدد سنت‌های فرهنگی به ویژه در فرهنگ موسیقی در شمال و جنوب هند گردیده است، به نحوی که این وجه در موسیقی شبه قاره ی هند، همین امروز نیز دیده می‌شود.

نژادهایی که به هند آمدند و در آنجا رحل اقامت افکندند، تعدد و تنوع موسیقی قومی خود را نیز همراه خود به هند آوردند. بدین گونه هند به امانت داری سنت‌های گوناگون موسیقی تبدیل شد و در عین حال، موسیقی اصیل و دیر سال خود را در آن سنت‌ها آمیخت. با این اوصاف هند هرگز خصلت‌های عمیقاً هندی خود را هم از دست نداد و موسیقی هندی با توان برتر از تاثیرات نژادی و قومی دوام آورد.

دقت و مطالعه ی موسیقی قبیله ای هند می‌تواند، کلید هایی از قدیمی ترین موسیقی این کشور را به دست بدهد. در هند هم اکنون چهارده زبان عمده و نیز طوایف متعدد وجود دارند ولی در مورد موسیقی، به جز درباره ی سنت‌های موسیقی چند قوم و قبیله، تحقیق جدی و کارآمد دیگری صورت نگرفته است.

موسیقی بدوی به خودی خود عرصه ای وسیع و مجذوب کننده برای کاوش به شمار می‌آید و ما از موسیقی کهن شناخت بسیار کمی داریم. با استناد بر اصول هر یک از فنون و مکاتب مختلف، توضیح تاریخ اصیل موسیقی برای هر یک از فونوگرام‌ها (آوانگاشت) و ایده نُوگرام‌ها (تصویر نگاشت) که از آن دوران به جای مانده، امروزه بسیار بحث بر انگیز است و علوم مختلف بر اساس دانش و اصول خود، تفاسیر خاص خود را برای هریک از مستندات به دست آمده دارند. شاید این محدودیت‌ها سبب آن شود هر نوع بررسی ای در این رابطه نتیجه گیری‌های درخور وسیعی نداشته باشد، اما از طرفی دیگر کند و کاو در این باره معمولاً توسط افراد مجربی بایستی انجام شود که در حیطه ی تخصصی خود دانش و نگرش وسیعی دارند چون آنها بایستی با تکیه بر دانش‌های خود چیزی را از دل هیچ چیز کاوش کنند، در نتیجه حتی دست آورد‌های اندک در این رابطه از اهمیت بالایی برخوردار است. در چنین کاوش‌هایی منابع تحقیقاتی عموماً متونی هستند که بر روی کتیبه‌های گلی منقوش شده و به همت باستان شناسان برجسته ی معاصر کشف شده‌اند.

از طرفی دیگر از آنجا که هندوها خود را در ارتباط با ماوراءالطبیعه می‌دانند، ضمن رعایت پنهان کاری، اطلاعاتی به بیگانگان نمی‌دهند. درست است این روحیه دست کم این خاصیت را دارد که سنت‌های موسیقایی ایشان دست نخورده باقی بماند، ولی از طرف دیگر کاوش در موسیقی آنان راه، آن هم موسیقی باستان آنان را بیش از پیش دشوار می‌سازد چرا که از کهن ترین سنت‌های تاریخی نیز می‌باشد.

ارزیابی موسیقی هند باستان در دوران پیش از میلاد

قدیمی‌ترین قومی که به هند وارد شدند نگریتوها (Negrito) بودند. آنان که مردمان اولیه‌ی ساکن مالزی و فیلیپین با رنگ پوست تیره بودند، احتمالاً اولین دسته از مردمان عصر نو سنگی (هزاره‌ی چهارم پیش از میلاد) هستند که امروزه نسل آنها منقرض شده است. با این حال نفوذ و اثر این قوم به صورت ردپای کم‌رنگ در نواحی جنوبی و شرقی هند هنوز هم احساس می‌شود (رابرتسون و استینوس، ۱۳۶۹).

تمدن هند نخستین بار در اطراف رودخانه‌ی سند و گنگ ایجاد شد. هند را سرزمین شگفتی‌ها و افسانه‌ها می‌خوانند. هند در زمینه‌ی موسیقی سنتی دارای تاریخی طولانی است، به طوری که آثار به دست آمده نشان می‌دهد که حدود ۳۰۰۰ سال پیش از میلاد، رقص، موسیقی و آواز در آنجا وجود داشته و جزء مراسم مهم مذهبی به شمار می‌رفته است. به طوری که مراسم پرستش و دعای حاصلخیزی اقوام باستانی هند، موسیقی و رقص را ایجاب می‌کرده است و از قدیمی‌ترین دوران با مراسم مذهبی، درباری و دیگر رویدادها ارتباط داشته و بیانگر این است که مراسم آنها از موسیقی دور نبوده است (راهگانی، ۱۳۷۶).

۳

در هزاره‌ی سوم قبل از میلاد، هند مورد هجوم اقوام دیگری قرار می‌گیرد که ظاهراً از نخستین بومیان استرالیایی بودند که در هند برای خود جایی یافتند. وداهای سیلان (Vedda)، گروهی از شکارچیان ابتدایی نظیر بومیان استرالیایی بودند که نغمه‌هایی داشتند که ظاهراً فقط از دو نت تشکیل می‌شده است (رابرتسون و استینوس، ۱۳۶۹).

قوم باستانی دراویدی (Dravidian) ولی زبان و فرهنگ متعالی تری داشتند. مراسم پرستش و دعای حاصلخیزی ایشان همانند مراسم و دعای قوم سیسناداوا (Sisnadeva)، مقدار زیادی رقص و موسیقی را ایجاب می‌کرد. سنت‌های موسیقایی این مردم مانند شیوه‌های معماری و اندیشه‌های فلسفی ایشان به ادوار بعدی انتقال یافت و تردیدی نیست که نواها و نغمه‌های موسیقی آنها با همه‌ی تنوع آن به بازماندگانشان رسیده است. این موسیقی را می‌توان در میان قبایل تامل و تیره پوستان دراویدی زبان ساکن ساحل جنوبی رودخانه‌ی گوداواری (Godavari) شنید (رابرتسون و استینوس، ۱۳۶۹).

از آغاز دوران نو سنگی اقوام گوناگونی از نژادهای مدیترانه‌ای، راه خود را به سوی هند می‌گشایند و فرهنگ مگالیتی را در هزاره‌ی دوم پیش از میلاد رواج می‌دهند. اینان که مصری تبار محسوب می‌شدند همراه با خود سازهایی را نیز به هند آوردند. سرنای مخصوص رام کنندگان مار، که جنوبی‌ها آن را مگودهی (Magudhi) و شمالی‌ها آن را پونگی (Pungi) می‌نامند و نظایر آن، و انواع ضرب از آن جمله است (رابرتسون و استینوس، ۱۳۶۹).

تیکتیری (Tiktiri) یک ساز دو شاخه متشکل از دو لوله صوتی است که به یک کدوی قلیانی کوزه‌ای منتهی می‌گردد. کدوی قلیانی کوزه‌ای هم تقویت کننده صدا و هم محفظه‌ی هوا محسوب می‌شود. در این سازها لوله نواختن با یک لوله صوتی دیگر با صدای ثابت ترکیب شده است. این ساز در تمام مناطق جنوبی هندوستان گسترش یافته است. صوت استثنایی این ساز برای تمام گوش‌ها در ارتباط با هنر به رقص در آوردن مار، آشناسنت «تصویر ۱» (زندباف، ۱۳۹۴).

تصویر 1: نوازنده تیکتیری در حال به رقص در آوردن مار.

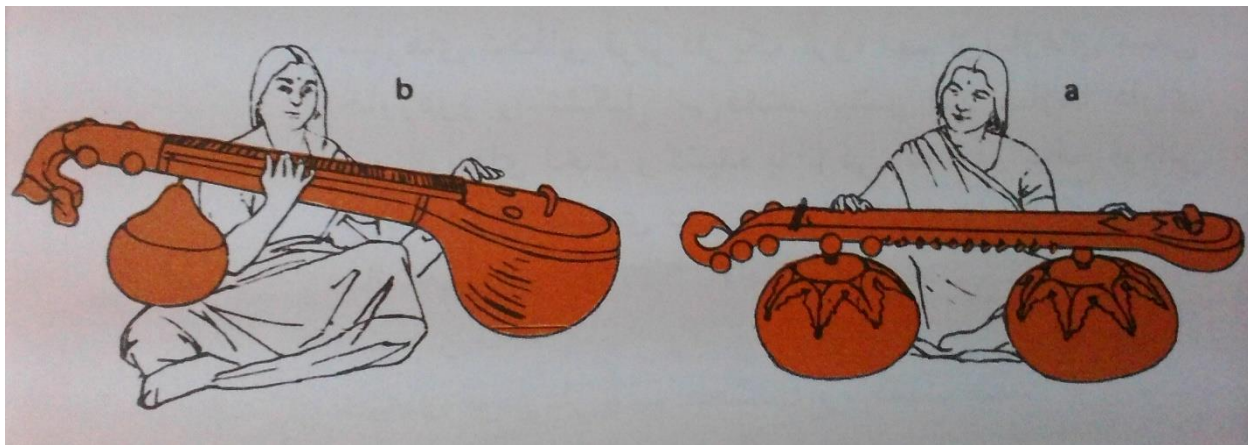
هندی ها موسیقی را از هنر های مقدس می دانند و موسیقی در نظر هندی ها یکی از هنرهای الهی است. آنها معتقدند که اصوات از عالم بالا الهام می شود و آوازها از طرف خدایان تصنیف می گردد که هر یک بیانگر روحيات آنها است و همین طور هر یک از هفت نت، مربوط به یک آسمان از هفت آسمان است. گروهی دیگر از هندی ها هر نت در گام هندی را سمبل صدای فریاد یکی از حیوانات می دانند، که این مورد نیز ریشه در طبیعت پرستی آنان نیز دارد. هندی ها به ساده کردن و تلخیص کردن علائم چینی پرداختند و برای هر یک از آنها، علامت ثابتی به کار بردند. آنها حتی معتقدند سازهای موسیقی مانند (Vina) و فلوت کریشنا، مبدا الهی دارند و حتی علم موسیقی هم از اکتشافات برهما است (حسنی، ۱۳۶۳).

وینا (Vina) یکی از مهم ترین سازهای سیمی هندوستان و نوعی سبتر چوبی پیچیده است. فرم متداول این ساز که در تمام این سرزمین مشاهده می شود، متشکل از یک دسته ی نواختنی به شکل عصا و دو رزوناتور از کدوی قلیانی است. فرم دوم از

اولین همایش بین المللی و سومین ملی پژوهش های مدیریت و علوم انسانی

۱۳ اردیبهشت ۹۶ - دانشگاه تهران

جنوب هندوستان، دارای یک دسته پهن نواختنی، یک بدنه ی رزونانس چوبی و یک کدوی قلیانی می باشد. وینا را به دو شیوه می نوازند: یکی اینکه گاهی این ساز در مقابل نوازنده بر روی زمین قرار می گیرد، حالت دیگر اینکه نوازندگان دیگر ساز را بیشتر به سمت خود می کشند به طوری که ساز را با بدن خود حمایت می کنند «تصویر 2» (زندباف، 1394).

تصویر 2: دو نمونه از ساز وینا به همراه دو شیوه نگهداری ساز جهت نوازندگی وینا.

با این نظر، قرن های متمادی موسیقی هند جنبه ی مذهبی داشت. طبیعت نیز در موسیقی هندی به انواع مختلف نمایش داده می شود، مثلا در بسیاری از آهنگ ها، سازهای هندی صدای طاووس و فیل را تقلید می کنند. بعضی از آهنگ ها نیز مانند نوای "راگا" (Raga)، نماینده ی احساسات انسانی مانند ترس، شجاعت، خشم و دیگر حالات می باشد، موسیقی ای که به طور کلی تک صدایی (مونوفونیک) محسوب می شود (حسنی، ۱۳۶۳).

چنان چه موسیقی "سانجیتا" (Sangita) در هند با فلسفه و مذهب پیوند ناگسستنی دارد و گفته می شود صدا به دو گونه تولید می شود: از ارتعاش ماده و از ارتعاش هوا. اولی (صدای غیر مرتعش) طبق نظریه فیثاغورث مطابق است با "موسیقی آسمانی"، یعنی آن موسیقی ای که برای انسان نارسا است و خدایان را شاد می سازد. اما دومی (صدای مرتعش) موسیقی ای می باشد که انسان ساخته است و اعتقاد بر آن است که قوانین جهان را منعکس می سازد و از آمیختن نفس مادی با آتش، عقل و هوش به دست می آید، و بر حسب سنت برهمن (خدا)، آواز را به ناردای دانشمند (Narda) آموخت و او هم آن را به انسان منتقل کرد (صارمی، 1374).

همچنان که عنوان شد در موسیقی اصیل هند، ملودی در چهارچوبی ملودیک موسوم به راگا آفریده می شود. اصطلاح راگا از واژه ای به معنای رنگ یا حال و هوا گرفته شده است و گفتاری کهن نیز راگا را به عنوان «آنچه اندیشه را رنگ می بخشد» توصیف می کند. راگا الگویی از نت ها است و انواع متعددی دارد. یک راگای معین تا اندازه ای با تعداد صداها یا نت های سازنده اش و الگوی فاصله های میان این صداها مشخص می شود. هر راگا شکل بالا رونده و پایین رونده ی معین، عبارت

اولین همایش بین‌المللی و سومین همایش ملی پژوهش‌های مدیریت و علوم انسانی

۱۳ اردیبهشت ۹۶ - دانشگاه تهران

های ملودیک ویژه و همچنین تکیه‌های صوتی خود را دارد. راگاها با خدایان، فصل‌ها و جشن‌های خاص و ساعت‌های معینی از روز و شب مناسبت دارند و همچنین با حال و هوایی ویژه مانند حال و هوای آرام و آسوده، عاشقانه یا قهرمانی نیز مرتبط می‌باشند (کیمی، ۱۳۹۳).

در عصر مس و در دوران چالکولیت (۲۵۰۰ تا ۱۵۰۰ قبل از میلاد)، اقوامی که به نحوی به سومری‌ها مربوط بودند، در شمال هند تمدنی را پدید می‌آورند که به تمدن دره‌ی سند معروف است. اینان مردمانی هنردوست بوده و فرهنگ پیشرفته‌ای داشته‌اند. در میان آثار مکشوفه از آن دوران در این مناطق، مجسمه‌های کوچکی از زنان رقصنده، یک زن که ضرب گرفته است و تصویری از یک چنگ خمیده به صورت منحنی و نه زاویه‌ای، شبیه مدل چنگ‌های اولیه‌ی بین‌النهرین به دست آمده است (رابرتسون و استینوس، ۱۳۶۹).

مردمان آریایی که تا قبل از این دوران‌ها، در غرب آسیا زندگی می‌کردند، در حرکت عظیم خود به شرق، به هند نیز رسیدند. از آن زمان ایران، بخش بزرگی از اروپا و هند (به استثنای مناطق جنوبی آن) تا به امروز، به عنوان سرزمین آریایی باقی مانده است. مجموعه اطلاعات و دانش رتانی آریاییان که تا آن زمان سینه به سینه به نسل‌های بعدی انتقال می‌یافت، برای نخستین بار توسط «حکیمان» که به زبان محلی "ریشی" (Rishi) نامیده می‌شدند به کتابت درآمد. حاصل این نوشته‌ها که از ۱۵۰۰ تا ۵۰۰ قبل از میلاد به تحریر درآمده است، چهار کتاب می‌باشد که آنها را "وداها" (Veda) می‌نامند که در لغت به معنای دانش می‌باشد. وداها حاوی ادعیه و اوراد، سرودها، رسوم و مناسک مربوط به پرستش خدایان است (رابرتسون و استینوس، ۱۳۶۹).

مراسم قربانی کردن که عموماً سرودها را در آن هنگام به کار می‌گرفتند، به منظور حفظ نظم جهان هستی برپا می‌شد و از این رو بر درست بودن و درست خوانده شدن سرود، سخت تأکید می‌کردند. در میان چهار کتاب گفته شده، ریگ ودا (Rig-Veda) که یعنی ودای سرودها و قدمت آن مربوط به بین سال‌های ۱۵۰۰ تا ۱۲۰۰ قبل از میلاد می‌باشد، از همه قدیمی‌تر است. این کتاب قدیمی‌ترین متون ادبی مذهبی در زبان هند و اروپایی شناخته شده است و مجموعه‌ای از سرودهای (دعاهای) مذهبی است (رابرتسون و استینوس، ۱۳۶۹).

این سرودها در سه لحن متمایز در کوک‌های مشخصاً متفاوت به این ترتیب سراییده می‌شدند: "اوداتا" (Udatta) یعنی پرده‌ی بالا، "ان اوداتا" (Anudatta) پرده‌ی پایین و "سواریتا" (Svarita) یا پرده‌ی میانه. با این اوصاف موسیقی بدون فاصله در اوج و فرود، صدا را در نغمه و نثر خوانی هر یک از نت‌ها، برای یک هجای کلام، همراهی می‌کرد. اینگونه سرایش هنوز هم در خیلی از معابد در بسیاری از نواحی هند، به گوش می‌رسد و چنان است که گویی پس از حدود سه هزار سال تغییر چندانی نکرده است (رابرتسون و استینوس، ۱۳۶۹).

ودای مناجات یا "سامودا" (Samaveda)، مجموعه‌ای است که سخت‌گیری مذهبی در آن کمتر است. نواهای آن بیشتر ملودیک و نغمه‌های آن تحت تاثیر آوازهای غنی‌تر درآویدی است و همچنین کلام آن بیشتر از نهمین جزوه ریگ ودا

۶

اولین همایش بین‌المللی و سومین همایش ملی پژوهش‌های مدیریت و علوم انسانی

۱۳ اردیبهشت ۹۶ - دانشگاه تهران

برداشته شده و نت نویسی شده است. در این کتاب از روابط بین بشر، موسیقی و کیهان نیز سخن گفته شده است. در این کتاب بر خلاف سایر کتاب‌ها به موسیقی بیش از کلام اهمیت داده شده است. آثار این اهمیت دادن به موسیقی را امروزه در تاکیدی که روی موسیقی حنجره ای می‌شود، می‌توان دریافت (راهگانی، ۱۳۷۶).

از بر خوانی آواز، اغلب با نام "پسالمود ودایی" شناخته شده و به ویژه در سماودا، پس از ورود آریایی‌ها از دشت‌های علیای دره‌ی هند، در 1500 سال پیش از مسیح، یکی از عناصر ضروری به شمار می‌آمد که در سراسر هند گسترش یافت و به طور کلی از سه نت بالایی، میانی و زیرین تشکیل می‌شد. همچنان که عنوان شد سماودا، ودای آهنگ‌ها است، نیمی از سروده‌های این ودا تکرار همان اشعاری است که در ریگ ودا آمده و نیم دیگر که بالغ بر 75 سروده می‌شود، اصلی است. هندی‌ها اعتقاد دارند که موسیقی کلاسیک آنها، ادامه‌ی پیشرفت ملودی‌های سماودا است (صارمی، 1374).

در مواقعی که هدایای بزرگ تری همراه با قربانی نثار خدایان می‌شد مناجات "سامن" (Saman) اجرا می‌گشت و ترتیب کار این بود که سه کاهن آن را در یک اکتاو می‌خواندند. این موسیقی نخست یک گام پنج پرده ای و سپس یک گام هفت پرده ای یافته است. با این حال در عمل نت‌های کمتری به کار می‌بردند و نت‌ها آنقدر بود که خواننده مایه‌ی اصلی نغمه را تعقیب کند و وسعت آن نیز حدوداً به یک دانگ (Tetrachord) (چهارم درست) صدای انسانی محدود می‌گشت. در مناجات مذکور عنصر مرموزی از کروماتیک وجود داشته است به گونه‌ای که، بدیلی برای آن در موسیقی یونانی و حتی موسیقی کلاسیک هندو پیدا نمی‌شود و تنها با مناجات عبری صفاردی (Sephardic) دارای وجوه اشتراک است (رابرتسون و استینوس، ۱۳۶۹).

گام معمولاً برای حنجره و از بالا (صدای زیر) به پایین (صدای بم) حرکت می‌کرد و این حالت را امروزه نیز می‌توان در نواحی مسکونی دره‌ی هیمالیا شنید. امروزه شانزده واحد زمانی متفاوت وجود دارد ولی در گذشته در مناجات سامان فقط سه واحد زمانی وجود داشته است. "هراسوا" (Hrasva) «کوتاه»، "دیرگها" (Dirgha) «بلند» (متناسب با کوتاهی و بلندی هجاهای کلام) و "وردهی" (Vradddhi) که می‌توان آن را حالتی از افزوده تلقی کرد. واحد زمانی اخیر، تعمداً در پایان عبارت کش داده می‌شود و از بسیاری جهات شبیه پلن شان (Plainchant) مسیحیان است. در فن آواز خوانی نیز موارد چندی است که می‌توان بین آنها مقایسه‌هایی به عمل آورد. مهم‌ترین وجه تشابه و قابل مقایسه میان خوانندگی شرقی‌ها و آواز خوانان اروپایی پلن شان در قرون وسطی، نغمه‌های پر از تکنیک ترمولو است که در هر دو نوع موسیقی به شدت مورد توجه بوده و اجرا می‌شده است (رابرتسون و استینوس، ۱۳۶۹).

در میان هندی‌های باستان، موسیقی حنجره ای از هر نوع موسیقی دیگری مهم‌تر بوده است. در عین حال واژه‌ی "سامگیتا" (Samgita) که به سانسکریت به معنای موسیقی است، معنا و مفهومی گسترده‌تر از فقط موسیقی دارد. سامگیتا (موسیقی) علم و هنر خواندن همراه با موسیقی و رقص است. هر چند در مراسم ودایی از سازها با قناعت و هر چه کمتر استفاده می‌شد، با این حال در منابع ودایی و غیر آن، از سازهایی نیز یاد شده است. رقص نیز امری سنگین و منحصر به حرکت‌های دست، سر و شانه‌ها بوده است که بیشتر برای بیدار کردن حافظه در کار خوانندگان و حفظ تعادل موسیقی طرح می‌شده است. با

اولین همایش بین‌المللی و سومین همایش ملی پژوهش‌های مدیریت و علوم انسانی

۱۳ اردیبهشت ۹۶ - دانشگاه تهران

این حال همین رقص اساس رقص های مذهبی بعدی هندو ها و شکل های فوق العاده کلاسیک رقص هندو های جنوب، "بهاراتا ناتیام" (Bharata Natyam) را تشکیل داده است. همچنین به کار بردن سازها بی تردید تحت تاثیر تحولات بعدی مذهبی، رو به افزایش گذاشته است، چنان چه خدای غیر آریایی "سیوا" (Siva) بعدا نام هندوی "ناتاراجا" (Nataraja) و عنوان خدای رقص را یافت (رابرتسون و استینوس، ۱۳۶۹).

با توجه به اینکه منابع نوشتاری در مورد موسیقی قدیمی هند، زیاد نیست و بر اساس قدمت این سرزمین و فرهنگ متعالی آن و مهم تر از همه تاثیر پذیری مداوم این فرهنگ از کشور های خارجی که هم در آن مستقر می شدند و هم از این منطقه به عنوان منطقه ی گذر استفاده می کردند، تعجب آور است که هندی ها توانسته اند سبک خاصی از موسیقی مختص کشور خود را داشته و همواره آن را حفظ کنند (زندباف، ۱۳۹۲).

موسیقی هندو از قدیم ترین قرون و اعصار با مراسم مذهبی، درباری و موقعیت های خاص، رابطه ی نزدیک و در هم آمیخته داشته است. در تمامی آن مراسم ها، عامل مذهبی هرگز از موسیقی خیلی دور نیست. در قرن ششم و پنجم قبل از میلاد مجموعه های حماسی و یادگاری های تصویری فراوانی پدید آمده و انباشته شده است. از جمله "رامایانا" (Ramayana) و "مهابهاراتا" (Mahabharata) که "بهاگاواد گیتا" (Bhagavad-Gita) را نیز شامل می شود، که در آنها به وفور به موسیقی اشاره شده و این نشان می دهد در آن زمان موسیقی بسیار پیشرفته بوده است. در این مجموعه ها صحنه هایی از رقص های موزیکال و دراماتیک دیده می شود (رابرتسون و استینوس، ۱۳۶۹).

در یک دوره ی طولانی از تاریخ هند سنت های ودایی گنجینه ی انحصاری و اختصاصی کاهنان محسوب می شد. به مرور زمان دو عامل دست به دست یکدیگر دادند تا موسیقی هند را به ویژه در شمال آن، تحت تاثیر قرار بگیرند. نخست ورود فرهنگ یونانی به دنبال تسلط اسکندر مقدونی بر هند در ۳۲۷ قبل از میلاد، و دوم ظهور ناگهانی بودیسم بود (که دو قرن قبل از آن پدید آمده بود) و در سال ۲۶۲ قبل از میلاد، "آشوکا" (Asoka) پادشاه هندو آن را آیین خود قرار داد که ناگهان شکفته شد و مورد قبول عام قرار گرفت (رابرتسون و استینوس، ۱۳۶۹).

هندی های باستان همین طور به قدرت شفا بخشی موسیقی نیز اعتقاد داشتند. آنها در کمک به هندوها به منظور کسب یگانگی با وحدت عالم در رسیدن به تصوف، خود آگاهی معنوی، بهبود سلامتی ذهن، روح و خلوص بیشتر ضمیر باطن، از فرمول های مخصوص موسیقایی استفاده می کردند. هندو ها تاکید شدیدی بر اجرای صحیح سرود ودا نیز داشته اند به طوری که معتقد بودند که هرگونه اشتباهی در آهنگ و تلفظ آن، موازنه ی جهان را بهم می زند. آنها همین طور معتقد بودند که راگا با ارتقاء و تعالی عواطف و خلیقات روانی "راساس" (Rasas) مرتبط است و امیال عاشقانه را به الطاف غم، غضب، شجاعت، ترس، نفرت، صلح، آسایش، آرامش و... تغییر حالت می دهد. متفکرین هندو توصیف کرده اند که از راگا در نمایش و ساختارها و برنامه های موسیقایی با حداکثر منافع روحی باید استفاده کرد (راهگانی، ۱۳۷۶).

اولین همایش بین‌المللی و سومین همایش ملی پژوهش‌های مدیریت و علوم انسانی

۱۳ اردیبهشت ۹۶ - دانشگاه تهران

دقت در صحت انتقال دعا‌های ودایی در دوران باستان به خاطر اعتقاد به عواقب وخیم اشتباه در اجرا، به قدری مهم و اساسی بود که ممکن است آواز خوانی امروزی متن‌های ریگ‌ودایی در مسیر سه هزار ساله‌ی خود چندان تغییری هم نکرده باشد. طیف بسیار گسترده‌تر شش یا حتی هفت نت متعلق به ضابطه‌های سامه و ده، بر مبنای سروده‌هایی از ریگ‌ودا است که در جریان قربانی‌ها و نذر و نیازها عملاً آواز خوانی، نه صرفاً آواز خوانی، می‌شوند. ظاهراً این ضابطه‌ها که سامن نام دارند، در اصل ملودی‌هایی مستقل بوده‌اند و بعداً به ملودی‌های متن‌دار تبدیل شده‌اند (جرالد، ۱۳۹۰).

قدیمی‌ترین اثر مکتوبی که منحصر صرفاً به موسیقی هندو می‌باشد، "ناتیا‌ساسترا" (Natyasastra) نام دارد که قدمت آن به ۲۰۰ سال قبل از میلاد می‌رسد. این کتاب در واقع کتاب‌درسی راهنمای موسیقی بوده و در زمان خودش کاملاً تثبیت شده و جا افتاده بوده است. هندوها که شکل موسیقی امروزی آنان به شدت مدیون همین دوره است، شخصی به نام حکیم بهاراتا (Bharata; The Sage) را به عنوان مصنف این رساله‌ی موسیقایی نام می‌برند و این نویسنده‌ی باستانی را موسس موسیقی کلاسیک هند می‌شناسند (رابرتسون و استینوس، ۱۳۶۹).

"گاندهارواس" (Gandharvas) ها نیز موسیقی دانان حرفه‌ای آن اعصار به شمار می‌رفتند. اینان موجوداتی آسمانی بودند که به شیوه‌ی فلکی، موسیقی هند را طوری نظم و آرایش می‌دادند که برای انسان خاکی قابل درک باشد (راهگانی، ۱۳۷۶).

یک چنگ کمانی شکل که با چنگ تمدن دره‌ی سند قابل مقایسه است، در تزیینات معبدی از سال ۱۸۰ قبل از میلاد در معابد هند مرکزی دیده می‌شود (رابرتسون و استینوس، ۱۳۶۹).

نتیجه‌گیری

به صورت کلی هند باستان فرهنگ تاثیر گرفته‌ای از مهاجران پر شمار خود مانند ساکنان مالزی، فیلیپین، بومیان استرالیا، نژاد‌های مدیترانه‌ای، مصری‌ها، سومری‌ها، آریایی‌ها، یونانی‌ها و... می‌باشد که هر کدام از آنها در دوران خود تاثیر خود را بر روند موسیقی آنها گذاشته‌اند. اما هندی‌ها موسیقی را جزء هنرهای مقدس می‌دانند در نتیجه سخت‌گیری‌های اعتقادی، سبب ضرورت در اجرای دقیق آوازهای آنها شده است. درست است که به دلیل اعتقادات شدید هندی‌ها به حفظ اصالت موسیقی خود مواجه هستیم، با این حال ما با موسیقی‌ای برخورد می‌کنیم که دقیق‌ترین اجرا را در آوازهای خود دارا می‌باشد و از این منظر، آنها به نسبت تمدن‌های هم‌دوره‌ی خود بسیار منحصر به فرد می‌باشند. همچنان که عنوان شد آنها روی آواز خوانی‌ها، از بر خوانی‌ها، تمرکز روی موسیقی حنجره‌ای و... بسیار حساس بودند چرا که آنها اعتقاد داشتند اصوات از عالم بالا الهام می‌شوند و شدیداً معتقد بودند هر گونه اشتباه در آهنگ و تلفظ، موازنه جهان را به هم می‌زند و عواقب وخیمی دارد و از طرف دیگر از آنجایی که دامنه‌ی اصوات آنها کوچک بود، منطقی‌دقت فزاینده در اجراهای آنها نیز وجود داشته است. ملاحظه شد که اعتقاد مذهبی هندی‌ها در دوران باستان به حدی می‌باشد که برای حاصلخیزی هم دعا‌هایی به همراه موسیقی و رقص داشتند، و انواع دیگری از موسیقی که به عنوان مثال جهت به رقص در آوردن مار و رام کردن آن مورد

اولین همایش بین المللی و سومین ملی پژوهش های مدیریت و علوم انسانی

۱۳ اردیبهشت ۹۶ - دانشگاه تهران

استفاده قرار می گیرد. در نهایت می توان گفت اگر به دنبال دقیق ترین اجراهای آواز در دوران باستان می گردید هندی های باستان قطعاً بهترین نوع آن را دارا بوده اند اما نقطه ضعف ای که بر موسیقی آنها وارد است آن است که آنها به مانند تمدن های هم عصر خود، مانند سومریان، مصری ها، یونانی ها و... ، موسیقی پیچیده ای نداشتند (طاهرخانی، 1395) (Taherkhani, 2016)، بلکه کیفیت در اجرای کمیت کوچک خود، همواره برای آنها در اولویت بوده است.

منابع

- [1] رابرتسون، الک. استینوس، دنیس. (۱۳۶۹). تاریخ جامع موسیقی. (جلد اول). بهزاد باشی، مترجم. (چاپ اول). تهران. انتشارات آگاه.
- [2] راهگانی، روح انگیز. (۱۳۷۶). تاریخ موسیقی جهان. (چاپ اول). تهران. انتشارات پیشرو.
- [3] زندباف، حسن. (۱۳۹۴). دایره المعارف سازهای جهان: همراه با بیش از چهار هزار تصویر - ترجمه. (چاپ سوم). تهران. انتشارات روزنه.
- [4] ایرهم، جرال. (۱۳۹۰). تاریخ مختصر موسیقی آکسفورد. ناتالی چوبینه، مترجم. (چاپ دوم). تهران. انتشارات ماهور.
- [5] صارمی، کتابون. (۱۳۷۴). دایره المعارف موسیقی جهان: برگردان از فرهنگ موسیقی لاروس. (چاپ اول). تهران. انتشارات پیشرو.
- [6] کیمی ین، راجر. (1393). درک و دریافت موسیقی. حسین یاسینی، ترجمه. (چاپ دوازدهم). تهران. نشر چشمه.
- [7] حسنی، سعدی. (1363). تاریخ موسیقی. (جلد دوم، چاپ دوم). تهران. انتشارات صفی علی شاه.
- [8] زندباف، حسن. (۱۳۹۲). تاریخ و فرهنگ موسیقی جهان. (چاپ دوم). تهران. انتشارات سوره مهر.
- [9] طاهرخانی، محمدرضا. (1395). سومر گهواره موسیقی. سومین کنفرانس بین المللی علوم و مهندسی، استانبول - کشور ترکیه. موسسه مدیران ایده پرداز پایتخت ویرا. http://www.civilica.com/Paper-ICESCON03-ICESCON03_532.html
- [10] طاهرخانی، محمدرضا. (1395). ارزیابی موسیقی یونان باستان در قبل از قرن هفتم پیش از میلاد. سومین کنفرانس بین المللی پژوهش در علوم و تکنولوژی، برلین - کشور آلمان. موسسه مدیران ایده پرداز کارین. <http://fa.seminars.sid.ir/ViewPaper.aspx?ID=55550>
- [11] Taherkhani, Mohammadreza. (2016). Evaluation of music in ancient Egypt. International conference on oriental studies, Persian literature and history, Yerevan-Armenia. Yerevan state university in Armenia with moasseseye safiran farhangi mobin. <http://en.seminars.sid.ir/ViewPaper.aspx?ID=10446>